

YHDEKSÄN

VASTARINTANAISTEN
PAKOMATKA
NATSI-SAKSAN HALKI

GWEN STRAUSS

BAZAR

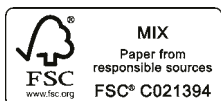
GWEN STRAUSS

YHDEKSÄN

VASTARINTANAISTEN
PAKOMATKA
NATSI-SAKSAN HALKI

Suomentanut Timo Korppi

BAZAR

Bazar Kustannus

*Alkuteos: The nine: the true story of a band of women
who survived the worst of Nazi Germany*

Text Copyright © 2021 by Gwen Strauss

Published by arrangement with St. Martin's Publishing Group,
through Ulf Töregård Agency AB All rights reserved.

Kannen kuvat vasemmalta oikealle: Madelon Verstijnen (Lon)
(Patricia Elisabeth Frédérique Wensink ja Wladimir Schreiber);
Hélène Podliasky Bénédite (Martine Fourcaut); Guillemette
Daendels (Guigui) (Olivier Clémentin); Yvonne Le Guillou
(Mena) (Jean-Louis Leplâtre); Jacqueline Aubéry (Jacky) (Michel
Lévy); Joséphine Bordanava (Josée) (perikunta ja les Amis de la
Fondation pour la Memoire de la Deportation de l'Allier); Nicole
Clarence (*Droits réservés*); Suzanne Maudet (Zaza) (perikunta);
Renée Lebon (Zinka) (France Lebon Châtenay Dubroeuq).

Bazar Kustannus on osa Werner Söderström Osakeyhtiötä

ISBN 978-952-376-250-3

Taitto Jukka Iivarinen / Vitale
Painettu EU:ssa

Elizalle, Noahille ja Sophielle

Ce que nous avons partagé
Dans la peur, le froid, la faim, l'espoir.
L'épreuve, tant physique que psychique
Ne se répète pas, même pour nous.
Elle se limite au monde de jamais plus.
Ce que nous avons enduré ensemble
Est à nous, à cette vie, de ces instants,
Comme un transmutation de l'une, à l'autre,
dans une autre vie.

Se minkä jaoimme
Pelko, kylmä, nälkä ja toivon kipinät.
Se koettelemus, niin fyysinen kuin psyykinenkin.
Se ei voi enää tapahtua, edes meille.
Se saa jäädä maailmaan, joka ei saa enää koskaan olla
olemassa,
Se mitä yhdessä koimme on vain meidän,
se elämä, ne hetket
Kuin muutos asiasta aivan toiseen
toisessa elämässä.

NICOLE CLARENCE, YKSI YHDEKSIKÖSTÄ

SISÄLLYS

YHDEKSIKKÖ	11
PAKOREITIN KARTTA	13
ENSIMMÄINEN LUKU: HÉLÈNE	15
TOINEN LUKU: ZAZA	51
KOLMAS LUKU: NICOLE	106
NELJÄS LUKU: LON JA GUIGUI	155
VIIDES LUKU: ZINKA	190
KUUDES LUKU: JOSÉE	225
SEITSEMÄS LUKU: JACKY	244
KAHDEKSAS LUKU: MENA	269
YHDEKSÄS LUKU: PÄIVISTÄ PISIN	309
KYMMENES LUKU: PALUU ELÄMÄÄN	328
YHDESTOISTA LUKU: MATKALLA KOTIIN	358
KAHDESTOISTA LUKU: JÄTÄMME HYVÄSTIT	388
LUKIJALLE	439
TUNNUSTUKSIA JA KIITOKSIA	447
KUVITUSLUETTELO	453
ALAVIITTEET	455
KIRJALLISUUTTA	467

YHDEKSIKKÖ

Hélène Podliasky, isotätini jonka yhdeksikön muut jäsenet tunsivat nimellä ”Christine”. Hän oli pidätyshetkellä 24-vuotias ja toimi Ranskan vastarintaliikkeessä maan koillisosissa. Hélène oli erittäin taitava insinööri ja puhui viittä kieltä. Häntä pidettiin pakosuunnitelman ja sen toteutuksen johtajana.

Suzanne Maudet (Zaza), Hélènen ystävä jo lukioajoilta. Oli 22-vuotias pidätyshetkellä, jolloin työskenteli pariisilaisessa nuorisohotellissa. Hän oli vasta mennyt naimisiin René Maudet’ n kanssa ja piti itseään ryhmän kynäniekkana. Kirjoitti heti sodan jälkeen optimistisen kirjan liittyen pakoon, mutta se julkaistiin vasta vuonna 2004.

Nicole Clarence oli Résistancen eli vastarintaliikkeen riiveissä merkkihenkilö. Oli pidätyshetkellä, syntymäpäiväänsä seuraavana päivänä 22-vuotias. Hän kuului ryhmään ”57 000”, joksi kutsuttiin kuuluisaa viimeistä vankikuljetusta Pariisista elokuussa 1944, vain päiviä ennen kuin kaupunki vapautettiin.

Madelon Verstijnen (Lon), toinen hollantilainen nainen ryhmässä. Pidätyshetkellä 27-vuotias, saavuttuaan Pariisiin liittyäkseen veljensä tavoin Hollannin vastarintaliikkeen verkostoon. Hänellä ja Hélènellä oli ryhmässä paras saksan kielen taito, ja he toimivat sen tiedustelijoina. Itsepäinen ja urhoollinen nainen, joka kirjoitti omat muistelmansa paosta vuonna 1991.

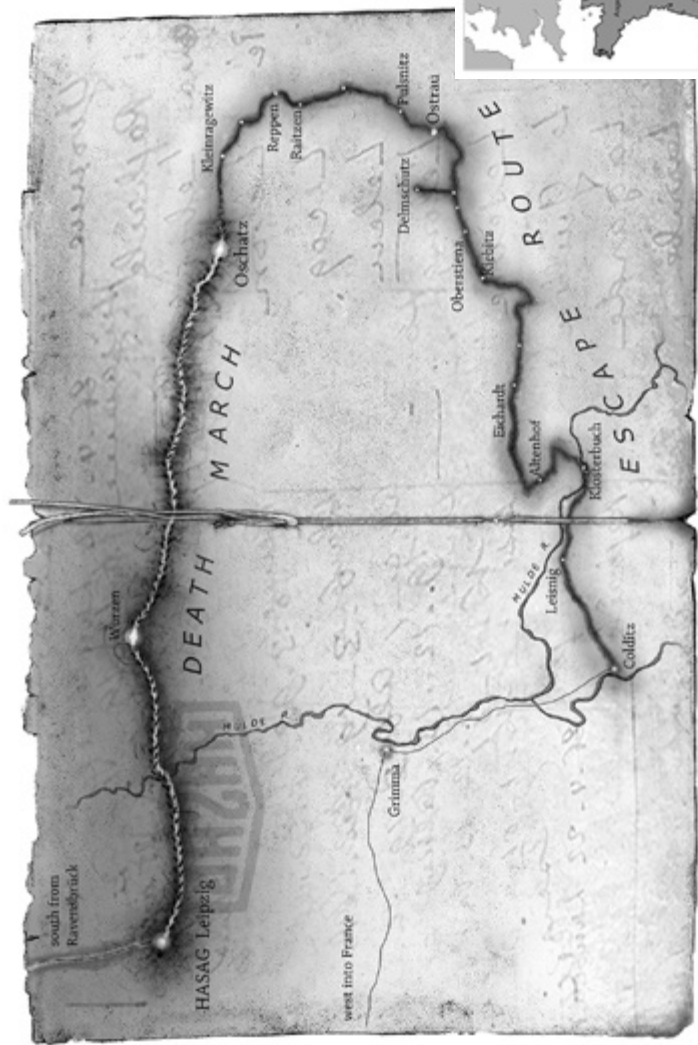
Guillemette Daendels (Guigui), Lonin hollantilainen ystävä-
vätär. Pidätyshetkellä 23-vuotias, kun joutui kiinni yhdessä
Lonin kanssa heti heidän saavuttuaan Pariisiin. Hän oli
rauhallinen, ryhmän diplomaatti ja läheinen ystävä Menan
kanssa.

Renée Lebon Châtenay (Zinka), ryhmän urhein. Oli
29-vuotias pidätyshetkellä ja jäi kiinni lähdettyään etsimään
miestään vankilasta. Sai lapsen ranskalaisessa vankilassa.
Kuului Comète -verkostoon ja auttoi liittoutuneiden pu-
dotettuja ja saarroksiin joutuneita lentäjiä pakenemaan
Espanjaan.

Joséphine Bordanava (Josée), espanjalainen ja yhdeksikkö-
ryhmän nuorin nainen. Pidätyshetkellä Marseillessa
20-vuotias. Varttui sijaisperheessä Etelä-Ranskassa. Toimi
Marcel-verkostossa ja toimitti avustuspaketteja piilotetuille
juutalaislapsille ja vastarintaliikkeessä toimivien perheille.
Tunnettiin erittäin kauniista lauluäänestään.

Jacqueline Aubéry du Bouley (Jacky), soteleski, joka kärsi
kurkkumädästä pakomatkan aikana. Pidätyshetkellä Parii-
sissa 29-vuotias ja kuului Brutus -verkostoon. Hän oli sitkeä,
suorapuheinen ja kiroili railakkaasti. Kuului yhdessä Ni-
colen kanssa nimellä ”57 000” tunnettuun viimeiseen van-
kiryhmään, joka lähetettiin pois Pariisista elokuussa 1944.

Yvonne Le Guillou (Mena), työskenteli yhteistyössä hollan-
tilaisten verkostojen kanssa Pariisissa. Oli 22-vuotias pidätys-
hetkellä. Hurmaava flirttailija ja oikkuilija, aina rakastumi-
sen partaalla. Työväenluokkainen tausta Pariisissa, mutta
vanhemmat alun perin Bretagnesta.

Pakoreitin kartta ja Euroopan kartta.

ENSIMMÄINEN LUKU

- HÉLÈNE -

Hélène Podliasky

YKSI NAINEN MURTAUTUI ULOS marssivasta jonosta ja ryntäsi tien viereiseen rapsipeltoon, joka oli kuin tuulen keinnuttama keltainen kukkameri. Hän riipi kukkia kaksin käsin ja tunki niitä suuhunsa. Kaikki muut, vaikka olivatkin nääntyneitä ja puoliksi tajuttomia väsymyksestä, katselivat tapahtumaa, ja se sähköisti tunnelman naisten marssirivissä. Ällistynyt Hélène odotti minä hetkenä hyvänsä kuullevansa laukauksen, joka päättäisi nähdyin kohtauksen. Kyseessä saattaisi olla jopa konekivääri, joka lakaisisi rivistöstä kokonaisen marssiosaston, ehkä juuri heidän omansa.

Valta oli vartijoilla, koska he pystyivät tulittamaan marssijoi-
ta mielivaltaisesti vain antaakseen naisille opetuksen. Mi-
tään ei kuitenkaan tapahtunut. Hänen korviinsa kantautui
vain tuhansien marssijoiden puukenkien tauoton kopina.

Kun peltoon rynnännyt nainen palasi rivistöön, Héléne
näki, kuinka tämän kasvot olivat täynnä keltaisia pilkkuja
ja kuinka tämä hymyili.

Sen jälkeen rapsien sekaan ryntäsi toinen nainen ja ke-
räsi resuisen takkinsa helmaan niin paljon kukintoja kuin
pystyi. Kun hänkin pääsi takaisin rivistöön, muut naiset
hänen lähellään toisiaan tuoppien sieppasivat osan hänen
kukkasaaliistaan ja alkoivat haltioituneina ahmia kukintoja
suuhunsa.

Miksi he saivat tehdä näin sotilaiden estelemättä?

Vielä edellisenä päivänä oli ammuttu armotta päähän
yhtä, vain muutaman rivin päässä Hélénin edessä marssi-
vista naisista, joka oli kumartunut poimimaan tieltä puoli-
mädän omenan.

Héléne vilkaisi ympärilleen. Marssirivistö oli venähtänyt
ylipitkäksi, siinä oli jo aukkoja riveissä ja osastojen välillä,
eikä vartijoita näkynyt missään.

”Nyt!” hän kuiskasi kiireesti Jackylle ja pukkasi tätä kynnär-
päällä kylkeen.

”Mehän sovittiin, että odotetaan pimeän tuloa”, Jacky
vastasi kuiskaten, ääni pelosta karheana.

Héléne taputti Zinkaa olkapäälle. ”Katso itse!” hän huu-
dahti. ”Ei vartijoita!”

”Oui, huomasin kyllä.” Zinka nyökytteli ja tarttui Zazaa
kädestä. ”Tilaisuutemme on koittanut”, hän huomautti.

Rivistö eteni nyt tien mutkaan, ja edessä oli risteävä
soratie. Sen laidassa kulki syvä oja. Héléne tiesi kohtalon
hetken olevan käsillä. Heidän oli livistettävä kahtena rivi-
nä, yhtä aikaa niin, ettei pakoa huomattaisi. Zinka, Zaza,

Lon, Mena ja Guigui rivissä hänen edellään livahtivat tien sivuun, ja heti perässä Hélénen johdolla Jacky, Nicole ja Josée. Heidän kanssaan marssinut viides nainen kieltäytyi livistämästä sanoen, että oli liian väsynyt.

”Unohtakaa hänet!” Héléne kuiskasi pakokumppaneilleen ja veti nämä mukanaan. ”Nopeasti nyt!”

Naisia oli kaikkiaan yhdeksän. Toisiaan kädestä pitäen he pudottautuivat rivistöstä kylki edellä ja loikkasivat ojaan yksi kerrallaan. Sinne märälle ojan pohjalle, sen syvimpään kohtaan he jäivät makaamaan, ja Héléne tunsi, kuinka sydän hakkasi kylkiluita vasten. Jano oli niin kova, että hän yritti jopa nuoleskella mutavelliä. Samalla hän yritti olla kurkistelematta ojasta tielle nähdäkseen, oliko heidän pakonsa huomattu ja olisiko kohtalona tulla ammuksi ojaan vielä kosteaa mutaa suussa. Hän huomasi kuitenkin Lonin vierellään tähyilevän tielle.

”Mitä siellä näkyy?” Héléne kuiskasi. ”Näkevätkö he meidät?”

”Näkyy vain jalkoja.” Lon katseli ohi askeltavia loppumattomia jalkojen rivistöjä. Puolet naisista oli puukengissä ja puolet avojaloin. Kaikille heille oli yhteistä se, että jalat olivat mudasta likaiset ja verihaavoilla.

Lon vakuutti nyt, että he olivat katseilta suojaassa. Marssijat olivat jo matkallaan nähneet tien sivussa niin paljon sinne ammuttujen ruumiita, ettei ojan pohjalla makaava naisjoukko niistä juurikaan erottunut.

Kädet kiertyneinä toistensa ympärille ja sydämet pampailleen he odottivat puukenkämarssin äänten loittonemista. Kun rivistö oli lopulta kadonnut näköpiiristä eikä marssin rytmikästä ääntä enää kuulunut, Lon kohotti päätään. ”Reitti on selvä!”

”Nyt! Vauhtia tytöt!” Héléne huudahti ja lähti johtamaan joukkoa vastakkaiseen suuntaan ojan pohjaa pitkin. Mutta

pian kaikki olivat sekä väsymyksestä että läkähdyttävästä vapauden tunteesta niin poikki, että oli pakko kiivetä ojasta pellon puolelle ja kaatua sinne vetämään henkeä. Siellä he kaikki makasivat selällään taivaan sineen tuijottaen, käsi kädessä hysteerisesti nauraen.

Uskomatonta! He olivat päässeet pakoon!

Mutta he olivat nyt keskellä Saksin maaseutua, ympärillään pelokkaita ja vihamielisiä saksalaisia siviilejä sekä vielä vihamielisempiä pakenevia SS-upseereita, uhkanaan lähestyvä puna-armeija, ja päidensä yllä jyrisivät lisäksi liittoutuneiden pommikoneet. Oli vain toivottava, että amerikkalaiset maihinnousujoukot olisivat jo jossakin lähitienoilla. Niiden suojiin pääseminen oli heille nyt elämän ja kuoleman kysymys.

* * *

Tätini, Tante Hélène, oli kaunis nuori nainen. Hänellä oli korkea otsa ja leveä hymy. Hiukset olivat korpinmustat, ja tummia silmiä varjostivat tuuheat, aistilliset kulmakarvat. Hän vaikutti pieneltä ja hauraalta, mutta hänestä henki sisäinen vahvuus. Vielä vanhemmalla iällä, kun olin hänen kanssaan tekemisissä, hänellä oli kuninkaallinen ryhti; hän pukeutui aina elegantisti, manikyyrinsä oli moitteeton, ja hän säteili ympärilleen suurta viisautta. Kuvissa, joissa hän oli parikymppinen, hän näytti myös itsevarmalta ja järkevältä. Hän huokui luontaista johtajuutta.

Toukokuussa 1943 hän liittyi Résistancen riveihin. Aluksi hän työskenteli vastarintaliikkeen M-alueen toimistossa BOA:n (Bureau des opérations aériennes) alaisuudessa. BOA perustettiin saman vuoden huhtikuussa yhteysorganisaatioksi Englannin ja FFI:n (Forces françaises de l'intérieur) välille. FFI oli Charles de Gaullen käyttämä nimitys Résistancesta. BOA:n tehtävä oli varmistaa sekä agenttien että

viestien kuljetukset ja ottaa vastaan laskuvarjoilla toimitetut aseet. M-alue, joka oli suurin FFI:n kaikista toimialueista, kattoi Normandian, Bretagnen ja Anjoun. Juuri ennen Normandian maihinnousua tämän alueen hallinta oli paitasi elintärkeää myös vaarallista. Gestapo oli menestyksellisesti saanut vangittua hälyttävän suuren määrän vastarintaliikkeen johtajista ja muista verkostoon kuuluvista. D-dayta edeltäviä ja sen jälkeisiä hurjia päiviä leimasi Hélénen alueella niin vastarintaliikkeen kuin Gestaponkin kiihtyvä toimeliaisuus. Gestapo yritti raaoin ja epätoivoisin ottein saada murrettua vastarintaverkostot.

Hélène oli 23-vuotias liittyessään vastarintaliikkeeseen. Fysiikan ja matematiikan opinnoistaan Sorbonnessa hän oli päättänyt pitää taukoa ja ryhtyi merkittävään työhön kemistiksi eräässä lamppuja valmistavassa tehtaassa. Mutta kun hänen vastuualueensa vastarintaliikkeessä kasvoi, hän päätti siirtyä kokoaikaisesti taistelemaan fasismia vastaan. Vanhemmilleen hän joutui valehtelemaan siitä, mitä teki työkseen. Hänen peitenimensä oli ”Christine” ja natsien kirjoissa hänet tunnetaan juuri sillä nimellä.¹ Nimellä Christine hänet tunsivat myös muut naiset, jotka hänen kanssaan pakoretkeen osallistuivat.

Hänen esimiehensä, peitenimellä ”Kim” oli Paul Schmidt. Sodan syttyessä hän oli toiminut Ranskan vuoristojääkärien eliittiyksikön komentajana, ja vuonna 1940 hän taisteli Norjassa, josta hänen pataljoonansa evakuoitiin Englantiin, jossa hän itse sai hoitoa vakaviin paleltumisvammoihin. Niistä toivuttuaan hän liittyi FFI:n riveihin ja palasi salaa Ranskaan. Maaliskuussa 1943 hänet nimitettiin BOA:n johon ja hän perusti maan pohjoisosiin useita ”vastaanotto-komiteoita”. Yksi hänen niihin rekrytoimistaan neljästätoista agentista oli Hélène, jonka vastuualuetta oli etsiä sopivaa maastoa laskuvarjoilla tehtyjä pudotuksia varten.

Jokaista pudotuskertaa varten hänen piti koota vastarintaliikkeen jäsenistä sopiva tiimi ottamaan vastaan pudotukset. Vähitellen työ laajeni käsittämään yhteyksien rakentamisen vastarintaliikkeen eri verkostojen välille M-alueella. Lisäksi hän koodasi ja purki radioaaltojen välityksellä lähetettyjä viestejä ja välitti niitä Lontooseen. Toiminnalla oli tarkoitus pitää britit ajan tasalla Ranskan tilanteesta ruohonjuuritasolla.

Hän odotti aina malttamattomana täyden kuun aikaa, sillä silloin lentokoneet pystyivät löytämään sovitut pudotuspaikat yöaikaan. Jo kolme päivää etukäteen hän kuunteli radiota, jonka kautta salaviestit tulivat BBC:n välityksellä erityisessä neljännestunnin lähetyksessä, jonka nimi oli ”Les Français Parlent aux Français”, ”Ranskalaiset puhuvat ranskalaisille”. Hélène ei voinut olla miettimättä, mitä tavalliset ranskalaiset ajattelivat kuullessaan ohjelmassa sellaisia lauseita kuin ”les souliers de cuir d’Irène sont top grands” (Irenen nahkaiset puolipohjat ovat liian suuret).

Yhdessä tiiminsä jäsenten kanssa hän odotti metsän kätköissä pienen pellon laidassa eniten käytetyllä pudotuspaikalla Semblançayssa, Toursin ulkopuolella. Kun he kuuluivat lähestyvän lentokoneen moottorin äänen, Hélène käytti taskulamppuaan ja morsetti sillä koodiksi sovitun kirjaimen lentäjälle tunnisteeksi. Hetken kuluttua hän näki suureksi helpotukseksensä, että pieni lentokone kuitasi koodin vilkuttamalla valojaan.

”Nyt!” hän kuiskasi tiimilleen, ja yksi kerrallaan kuin dominot he sytyttivät kukin taskulamppunsa ja rajasivat niiden valoilla suunnitellun pudotuspaikan. Pieni lentokone teki muutaman kaarroksen, ja niiden aikana Hélènen sydän jyskytti pelosta, että läheisen kylän asukkaat kuulevat kovaäänisen koneen tai erottavat täyden kuun valossa silkiset laskuvarjot yötaivasta vasten niiden laskeutuessa

maata kohti. Heti, kun niiden avulla pudotetut tarvike-
laatikot ehtivät maahan, tiimin jäsenet juoksivat pellolle
kokoamaan laatikot yhteen. Laatikoissa oli käsiaseita, rä-
jähteitä, uusi radiolähetin ja uusia koodiliuskoja. Ja tiimin
taistelumoraalin ylläpitämiseksi britit olivat laittaneet mu-
kaan myös suklaata ja savukkeita.

Juuri, kun kaikki olivat täyttämässä taskujaan savuke-
paketeilla ja reppujaan aseilla, tiimin korviin kantautui
koneen moottorin ääni uudelleen sen ilmestyttyä jälleen
kaartelemaan pudotuspaikan yläpuolelle. Kaikki jähmettyi-
vät paikoilleen seuratessaan, kun koneesta alkoi leijailia
vielä yksi laskuvarjo ja Héléne saattoi yötaivasta vasten ha-
vaita valkoisen silkivarjon alla miehen ääriiviivat. Nopeasti
hän jakoi loput pudotetut tarvikkeet tiimin jäsenten kes-
ken ja pyysi heitä hajaantumaan eri suuntiin mahdollisim-
man vikkellästi. Oli parempi, etteivät he enää olleet paikalla,
kun varjolla laskeutuva vieras ehti maan kamaralle. Mitä
vähemmän kukaan tiesi, sitä parempi kaikille. Paikalle jäi
Hélénen lisäksi vain kaksi miestä, joiden tehtävä oli hävit-
tää pudotetut tavaralaatikot ja haudata laskuvarjot. Hän
toivoi, eikä suinkaan ensimmäistä kertaa, että olisi voinut
pitää kaiken tuon ihanan silkin ommellakseen siitä itsel-
leen leningin. Mutta sellaiseen ei ollut lupaa.

Salaperäinen mies irrotti itsensä laskuvarjon hihnoista
ja sytytti savukkeen. Hän pysytteli syrjemmällä sillä aikaa,
kun Héléne ohjeisti kahta paikalle jäänyttä tiiminsä jäsen-
tä. Myöskään Héléne ei ottanut askeltakaan miehen suun-
taan, vaan halusi ensin koota ajatuksensa. Lisäksi tämä osa
operaatiosta oli hoidettava niin nopeasti kuin mahdollista.
Pudotuspaikalta oli häivyttävä neljänneksessä. Jos joku
oli mahdollisesti nähnyt laskuvarjot tai kuullut koneen
moottoriäänit, kyseinen henkilö ei saanut havaita pудо-
tuksesta mitään jälkiä, jos ilmaantuisi paikalle.

PAKOMATKA LÄPI SODAN JA KUOLEMAN

Toisen maailmansodan päättyessä kirjailija Gwen Straussin isotäti Helene Podliasky johti yhdeksänhenkisen naisjoukon sodan runteleman natsi-Saksan läpi. He olivat kaikki keskitysleireille joutuneita nuoria vastarintataistelijoita, jotka sodan viimeisinä päivinä pakenivat SS-joukkojen vankeudesta välttääkseen lähes varman kuoleman.

Diplomatian, huumorin ja kylmäpäisyytensä ansiosta näiden yhdeksän naisen onnistui taivaltaa satoja kilometrejä sodan keskellä, murtautua taistelulinjojen läpi ja matkustaa Pariisiin. Matkalla Saksan halki he kohtasivat monenlaisia vaaroja ja uhkia, mutta myös suurta ja epäitsekästä auttamisen halua ja ystävällisyyttä.

Gwen Strauss on kirjoittanut tämän kirjan lukuisten haastatteluiden ja arkistolähteiden perusteella. Tuloksena on henkeäsalpaavan jännittävä kertomus, josta kuvastuu inhimillisyyden ja ystävyysyden sanoma.

ISBN 978-952-376-250-3

kl 90,35

bazarkustannus.fi